

1606 - 2006 400 LET

OCHOZSKÉHO KOSTELA

příloha časopisu Václav ochozské farnosti

Září 2006

NA ÚVOD

Václav, Václav, Václav - v těchto dnech často skloňované jméno. To i proto, že je to jméno patrona našeho farního kostela, který letos slaví kulatých 400 let. Tedy, kostel sám těžko může něco slavit, slavíme za něj my. A to přesto, že přesné datum “narození” nám není známo. Podle dostupných historických pramemů lze za významné datum považovat rok 1606, proto tedy těch 400 let trvání kostela.

Čtyři sta let, to už stojí za zamyšlení. Proto společně s tímto číslem Václava vychází samostatná tematická příloha. Zpráv o počátcích i životě kostela, vesnice i tehdejších obyvatel se nezachovalo mnoho. Přesto se podařilo část z nich najít, zpracovat a nabídnout vám v ucelené podobě. Zaměřením jde především o pohled na kostel jako takový než historii celé farnosti, tyto oblasti však nelze zcela oddělit a jsou popisovány rovněž.

Přejeme příjemné chvíle při čtení.

DÁVNÁ MINULOST

Historie kostela je velmi těsně spjata s historií obce. První písemná zmínka o obci Ochoz pochází z roku 1237, o obci Obce z roku 1254. Obec Ochoz u Brna totiž vznikla sloučením dvou do té doby samostatných obcí: Ochoz a Obce v roce 1947. Tehdy Ochoz patřila do majetku blízkého Zábřdovického kláštera řádu premonstrátů (dnes městská část Brno-Zábřdovice) založeného před rokem 1209 moravským šlechticem Lvem z Klobouk se svolením olomouckého biskupa Roberta a markraběte Vladislava.

Je jisté, že již v době založení obce stávala v místech dnešního kostela kaplička. V letech 1315-16 byla přestavěna na gotickou kapli. Na jejích základech byl v roce 1606 postaven nynější kostel, a to nákladem zábrdovického kláštera premonstrátů. Jeho patronem i celé farnosti je svatý Václav. Do roku 1785 patřila Ochoz k faře Křtinské, potom měla svou duchovní správu, k níž byla zároveň připojena sousední obec Obce. Kostel byl přestavěn a zvětšen roku 1658 - 59 a 1844. Teprve mezi lety 1740 a 1750 dal kostelu opat Kryštof Matuška dnešní vzhled. Ten nechal znovu vystavět část stávající kostelní lodi a věž. Postupem došlo došlo k mnoha dalším úpravám a přestavbám.

JAK ŠEL ČAS

podle farní kroniky a dalších archivních pramenů zpracoval Petr Fiala

Moravský kras patří mezi krajiny, kde je spjatost přírody s člověkem a země s nebem viditelná více než jinde. Vertikály kostelních věží doplňují hlubiny jeskyň.

Tajemné podzemní prostory vzrušovaly obyvatele krasu jistě již od pravěku a ani křesťanská víra na tom příliš nezměnila. Blanenský lékař Jindřich Wankel se ve svém slavném průvodci

Moravským Švýcarskem zmiňuje o jistém ševci v Ochozi, který hledal v jejím okolí cestu do pekla. Objevil přitom podzemní chrám i s krápníkovou křtitelnicí. Viz kniha z r. 2004 *Jak Francek Caprament díravicu objevil a co se potom přihodilo* Josefa Pokorného. I jiné názvy postupně objevovaných jeskynních částí bezděčně navazují na označení chrámových staveb.

Tato krátká studie se věnuje kostelu svatého Václava v Ochozi, respektive poměrně chudým pramenům, které se nám k jeho dějinám zachovaly. Kromě běžného, chronologicky řazeného sledu údajů, bude vhodné věnovat více pozornosti i charakteristice pramenů samotných.

CÍRKEVNÍ TOPOGRAFIE

Začneme s tím, co zjistil Řehoř Wolný. Jeho Církevní topografie se v citacích historických spisovatelů nyní dožila již třetího staletí, a stále je vděčným zdrojem dat.

Lokální kuracie Ochoz

Ves Ochoz leží přibližně dvě míle jihojihovýchodně od Jedovnic, ve středohoří při cestě ze Křtin do Brna. Přifařena je pouze ještě obec Obce, bezprostředně na ni přiléhající od severozápadu, potom "Hádecký Mlýn", tři "Říčské" mlýny a jedna hájenka. Všechno vzdáleno (jen) na půl míle. Pohodlná správa (vše příhodně blízké poctivé duchovní péči).

Řehoř Wolný pak v rubrice o počtu duší uvádí 765 katolíků "moravského jazyka". Z tohoto počtu farníků je sto čtyřicet dětí školou povinných. Školní budova byla nově stavěna roku 1851 na jedno. Duchovním správcem je od 22. září 1853 pan Bernard Pátek, který byl zde dosud administrátorem. Narodil se v Brně roku 1818, ordinován byl roku 1842. Je členem *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*.

pozn: Tato instituce (Dědictví...), ve shodě s podobným Dědictvím sv. Václava, mimo jiné vydatně přispěla distribucí knih k rozšíření vzdělanosti mezi nejširšími vrstvami lidu na

Moravě. Stěžejní úlohu přitom hráli místní duchovní zpravci, proto tento údaj.

Kostel vystavěl původně (ale poněkud malý) v roce 1606 zábrdovický opat Benedikt Waltenberger. Mezi lety 1658 a 1659 byl kostel nákladem téhož zábrdovického kláštera, jemuž náležela tato ves, přestavěn a zvětšen (*uvedeno s odkazem na dochované rukopisné anály zábrdovického kláštera*), ale teprve mezi lety 1740 a 1750 dal kostelu opat Kryštof Matuška dnešní vzhled. Ten nechal znovu vystavět část stávající kostelní lodi a věž.

Dále cituje topograf Wolný farní kroniku, uváděje opravy interiéru od poloviny 19. století. Zmiňuje také krádeže.

Tolik Řehoř Wolný, který se ve svých údajích nikdy nemýlí, alespoň pokud jsou jeho zdroje ověřitelné. Studium v archívu olomoucké konzistoře zjišťujeme podobné statistické přehledy, na něž rajhradský historiograf Wolný do jisté míry navazuje. Pohříchu se značná část archiválií olomoucké konzistoře ztratila po povýšení olomouckého biskupství a během předávání písemných památek nově zřízenému biskupství brněnskému.

Přesto nám i olomoucké prameny umožňují "topografický" pohled starší, než nám poskytuje v polovině 19. století Řehoř Wolný. První biskupské vizitace po třicetileté válce patrně křtinskou farnost minuly, protože se zaměřovaly na problematičtější oblasti Moravy a Slezska.

Teprve generální vizitace z let 1771 a 1772 poskytla biskupskému vikáři a titulárnímu biskupovi Markopolitánskému v Sýrii Janu Václavu Freyenfelsovi informace k sepsání celkového statistického přehledu všech děkanátů, který je pod názvem "Alma Dioecesis Olomucensis seu Consignatio omnium decanatum..." uložen v konzistorním archívu.

Ochoz se zde píše (patrně starším českým názvem jako) Ochozy (Ochozium, germanice Ochoss boemice Ochozy). Je spolu se svým farním kostelem Křtiny příslušná děkanátu brněnskému.

Freyenfelsův přehled je sestaven podle těchto položek:

I. Kdo se těší právům patrona
 II. Všechna místa patřící do určité farnosti
 III. Ke kterému panství ta místa přísluší
 IV. Jakého jazyka (idioma) se v nich užívá
 V. Kostely farní, jim svěřené kostely filiální, a veřejné i soukromé kaple, jakož i hřbitovy (Ecclesiae parochiales, Filiales Commendatae, Capellae publicae quam privatae, necnon Caemeteria), atd.

V desáté položce se uvádí kostelní jmění, rozdělené na vlastní (peculia propria ecclesiarum - např. zemědělská půda, daná kostelům při jejich založení) a na fundační majetky (například záduší).

Křtiny patřily i z hlediska feudální správy do klášterství Zábrdovic; ke Křtinám přifařené obce Březina a Habrůvka do panství Pozořic, ale stejně tak ke křtinskému kostelu spadající Hrubé Bukoviny a Prosecký Dvůr opět patřily klášteru.

"Idioma locorum" bylo všude české. U všech filiálních kostelů nacházíme poznámku, že je u nich hřbitov. Pod filiální kostel Ochoz připadaly ohledně duchovní správy samotná ves Ochoz (panství kláštera) a ves Obce (latinsky Ubetzium; německy Kuhfürten, česky "Ubcze"), patřící do líšeňského panství. V rubrice pod německým názvem této osady jsou uvedeny ještě mlýny - "Haduker Mühl" a "Rziczker Mühl".

Dalšími dvěma filiálními kostely fary ve Křtinách byly Malé Bukoviny a Babice.

Pod filiálku v Malých Bukovinách patřila jen tato klášterní ves s českým jazykem.

Pod filiální kostel v Babicích patřily z ohledu feudálního všechny vesnice pozořickému panství: - Babice, Adamov (Adamstadium-Adamsthal-česky tehdy Hamry), Josefov (Josephstadium, česky Huty), Kanice a Řícmanice.

Freyenfels rozlišuje (v rubrice "kostely nebo kaple v místech existující") svatostánky vysvěcené a nevysvěcené. Jako konsekrovaná-vysvěcená je kupodivu označena pouze "ecclesia

parochialis" (farní kostel ve Křtinách), u ostatních je čárečka v rubrice nevysvěcených.

Oltáře jsou dva vysvěcené ve Křtinách, dva v Babicích nevysvěcené, ale jinak (např. v Ochozi) se neuvádí oltář žádný.

Křtinský kostel je zasvěcen Panně Marii, ochozský sv. Václavovi, kostel v Malých Bukovinách Nanebevzetí Panny Marie (Beatae Mariae Virginis Assumptae); kostel v Babicích sv. Janu Křtiteli a sv. Bartoloměji. Výročním dnem posvěcení kostela (křtinského - dies Dedicacionis) je třetí neděle po Velikonocích.

Pro potřeby duchovní správy zahrnul Freynfels do své "Almy" také informaci o vzdálenosti od farního kostela. Ochoz-Obce mají poznámku tři čtvrtě míle. První vzpomenutý mlýn u Ochozského kostela (Hádecký?) byl od Křtin vzdálený na jednu míli, druhý na jednu a tři čtvrtě míle. U babického kostela je v rubrice týkající se patronátu poznámka, že zde zábrdovický opat roku 1763 ustanovil místního kaplana.

Údaje o počtu farníků se člení na ty, kteří jsou schopni přijímat Tělo Páně (lat. capaces), a na přijímání dosud nedospělé děti (necdum capaces), takže u každého místa uvedeme jen dvojici čísel: Křtiny 236/66, Březina 170/58, Habruvka 158/64, Hrubé Bukoviny 177/49, u Proseckého Dvora není žádný počet uveden. Nekatolíků není.

K ochozskému kostelu: Ochoz 124 přijímajících, 24 dosud nikoliv; Obce 140/46; první mlýn 5/2; druhý mlýn 4/0.

K bukovinskému kostelu patřilo v Malé Bukovině 111/49 farních dětí.

K babickému kostelu: Babice 239/56; Hamry-Adamov 193/32; Huty-Josefovo údolí - čísla neuvedena; Kanice 77/28; Řícmanice 124/33.

V pasáži o kostelním jmění nejsou uvedeny žádné fundace. Majetek kostelů byl tedy omezen jen na jejich "peculia propria". Křtiny vykazují 1128 zlatých; Ochoz 442 zlatých 57 krejcarů, "Malý Bukoviny" 167 zlatých 18 krejcarů, a Babice pouze 75 krejcarů.

Tolik nám podává ve svém vizitačním přehledu biskupský vikář Freyenfels. Zachycuje tak stav těsně před významným datem 1777, kdy došlo k rozdělení Moravy na dvě diecéze.

KONZISTORNÍ ARCHÍV

Zbytky archiválií olomoucké konzistoře nám však umožňují proniknout za Wolného a Freyenfelse ještě dále do hlubin moravské církevní topografie. Zachoval se ještě o sto let starší (1677) popis diecéze (Konzistorní archiv, B6), podle něhož tehdy nepatřila křtinská fara do děkanství brněnského, nýbrž do děkanství Boskovic.

Děkanství brněnské (v brněnském arcijáhensství) mělo k roku 1677 tyto fary: Komárov, Komín, Královo Pole, Kuřim, Líšeň, Modřice, Moravany, Veverské Knínice, Obřany, Pozořice, Řečkovice, Staré Brno, Střelice, Šlapanice, Troubsko, Tuřany, Tvarožná, Zábrdovice.

K děkanství boskovickému patřily roku 1677 fary Babice, Blansko, Bořitov, Doubravice, Jedovnice, Knínice u Boskovic, Křtiny, Kunštát, Lipůvka, Protivanov, Sebranice, Svitávka a Újezd.

Poznámka:

Inventáře a katalogy Státního oblastního archivu v Opavě, pobočka Olomouc, JAF 1519, číslo pomůcky 487

Arcibiskupská konzistoř v Olomouci (ACO) /1202/ 1452-1950. Prozatímní inventární seznam

Zpracovali Jan Bistřický, Miloš Kouřil, Olomouc 1961 (1965)

V Boskovicích bylo zřízeno děkanství v roce 1671, jako část arcikněžství brněnského. Již roku 1490 totiž obdržel boskovický farář funkci bývalého děkana v Úsobrně. Patřila k němu řada farností na jih a západ od Boskovic, včetně naší křtinské fary s filiálkami v Bukovince, Ochozi a v Babicích.

Funkce děkana nebyla zdaleka jen formální. Patřil mu již od středověku též dozor nad farními školami, později i nad školami nově zřizovanými

v obcích až do vydání nového školního zákona z roku 1869.

Bulou z pátého prosince 1777 povýšil papež Pius V. olomoucký stolec na arcibiskupský. Současně (na žádost císařovny Marie Terezie) založil sufragánní biskupství v Brně. Brněnskému biskupství se tak dostalo nejprve 18 děkanství, mezi nimi i kraj kolem Ochoze: např. farní kostel sv. Martina v Blansku, kostel sv. Petra a Pavla v Jedovnici, kostel Nanebevzetí Panny Marie v Pozořicích atd.

Jediné jisté, co může děkan o založení kostela uvést, je datum 1611, kdy již kostel (a to dávno předtím, jak uvidíme dále) existoval. Jeho stavitelem má být zábrdovický opat. Kostel je vystavěn z pevného materiálu, mimo hlavního oltáře má dva oltáře boční, zákristii, chór a velkou věž. Střecha je celá slaměná (rákosová - Rohrdecke).

Datum vysvěcení je neznámé (na rozdíl od kostela ve Křtinách). Současným patronem (psáno roku 1821) je císařsko-královský Moravsko-Slezský náboženský fond, zatímco pozemkovým pánem Ochozi je administrace státních statků (jaká podobnost!).

Až do roku 1787 měl ochozský kostel vlastní pole a louky, jimiž je obdaroval v roce 1611 opat Benedikt Waltenberger. Ve zmíněném roce byly podle interpretace děkanské matriky kostelní pole a louky prodány k užitku kostela, přičemž se jejich kupci ("Erkäufer") zavázali odvádět každoroční plat.

Odtud (z tohoto úročního platu) a z příjmů od ofěry, pohřebních platů a peněz "na vosk" hradil kostel běžné výdaje. Ke zmíněným polím a lukách kostela v Ochozi se našťestí zachovala originální listina, takže tyto údaje budeme mít "z první ruky".

Do položky pamětihodností zapsal roku 1821 jedovnický děkan, že až do roku 1785 byl kostel filiálním ke Křtinám. Pak byl ze staré farnosti vyňat ("exzindirt") a dostal vlastního duchovního správce.

Smutná pamětihodnost je zde zapsána jinou

rukou později: V roce 1831 řádila v Ochozi cholera. Padlo jí za oběť deset lidí.

Srovnání s půl století starou "Almou" vikáře svob. barona Freyenfelse umožňuje část jedovnické děkanské matriky, uvádějící počet duší od roku 1820. K bývalému Freyenfelsově rozlišení na přijímání schopné a neschopné farníky zde přistupuje ještě ohled konfirmace.

V roce 1820 měla Ochoz podle tohoto kódu 194/49 - 180/63, celkově tedy 243 farních dětí; obec Obce pak 228/75 - 200/103, celkově 303 farníků.

Ochoze se zde týká poměrně pozdní rok (1875) korespondence faráře d.p. Bernarda Pátka s okresním hejtmanem, z níž můžeme zjistit bližší údaje o tom, jak se (a to na celé Moravě) již během 18. století převáděly poddanské povinnosti (především roboty) zpátky na každoroční platy.

Takto se poddaní postupně zbavovali i jiných povinností. Zde se jedná o obilní desátek vůči kostelu, původně farnímu kostelu ve Křtinách.

Původně byl desátek naturální, tj. z obilí byla odváděna přímo na poli desetina (nebo jiná část) sklizených snopů. Stejně "naturálně" se desátek vyměřoval třeba i ve vinohradě (z hroznového rmutu) či šafránci. Náhrada za obilní desátek byla pro farníky obce Ochoz stanovena na třináct zlatých 48 krejcarů takzvané vídeňské měny, což později (po měně) činilo pět zlatých takzvaného rakouského čísla. Vyčleněním Ochozi a Obcí z křtinské farnosti v roce 1784 se stala záležitost desátků ještě citlivější.

FARNÍ KRONIKA ANEB DOMÁCÍ PROTOKOL LOKÁLIE (FARNOSTI)

Z kapitulního archívu v Olomouci a z okresního archívu v Blansku se nyní musí zájemce o dějiny ochozského kostela přemístit do okresního archívu v Rajhradě, kde se pečuje o prameny obcí okresu Brno-venkov.

Nedlouho po pohnutém roce 1848 byla i v Ochozi založena farní pamětní kniha, jinak také nazývaná "domácí protokol".

Založit a pravidelně doplňovat "Hausprotokol", latinsky "protocollum domesticum", měl tehdy za úkol každý duchovní správce, přesně podle určených rubrik.

Mezi povinné části patřil na prvním místě popis samotné kostelní stavby a zjistitelné údaje o její historii. Tato rubrika farní kroniky byla pak průběžně doplňována o cenné údaje, spojující vzhled kostela s dějinami farní obce.

Domácí protokol Ochozské fary se nám na štěstí zachoval, a to až do "zázračných" polistopadových dní minulého století. Je sem vloženo i několik fotografií, malých tisků a úředně ověřených opisů nadačních listin. Úvodní strany (záznam o založení knihy) zřejmě chybí, ale jinak je dokument v dobrém stavu a v dobové vazbě.

Nyní je ochozská farní kronika uložena v rajhradském archivu.

Při chudobě pramenů uvádíme rubriku ochozské farní kroniky "týkající se kostela" podrobně. Za textem můžeme vycítit položky dotazníku. Jen občas se jeho pisatel vymanil z písarské šablony; zato nemohl nejdůležitější údaje opomenout. Nejstarší záznamy jsou psány německy, přestože obcovací řeč v Ochozi i všude kolem byla česká. Od druhé poloviny devatenáctého století již v textu knihy převládla čeština.

"Ve farním obvodu je pouze jeden kostel v místě Ochoz".

Technokratické a pseudoracionalistické črty, charakteristické pro josefinské i pozdější administrativních zásahy do církevního života, se projevovaly i postojem k architektuře církevních staveb. Příliš nákladnou krásu měla nahradit účelnost.

Positivně však můžeme hodnotit trvalý tlak státní administrativy na rozšiřování počtu far a farních kostelů. Historik moravské církve Rudolf Zuber jej zjišťuje již od doby Josefa Prvního.

Tato tendence byla zdůrazněna již Trientským koncilem, jehož rozhodnutí podstatně ovlivňovala v dalších staletích i církevní život na

Moravě. Podle koncilu je biskup povinen rozdělit diecézi do farností co nejlépe - v zájmu duchovní správy. Stručně řečeno: rušení klášterů a jiných "přežilých" nadací za osvíceného Josefa II. mělo doprovázet rozšíření počtu far, a tím i zlepšení duchovní správy, která se ovšem stále více stávala i správou civilní. To se projevilo v architektuře. Kostely jsou střídme a je jich hodně.

Vraťme se však do Ochoze. Duch josefinismu lze zde sledovat v charakteristice kostelní stavby, v první položce dotazníku ve zmíněné farní kronice: Kostel je zřízen: "prostředně vzhledem na malý počet farníků, a (ale) pevně stavěný"

Na evangelní straně je zákristie atd.

Následuje podrobný popis kostela, zaměřený jednak na jeho stavební stav (zákristie vlhne), ale hlavně na míru bezpečnosti proti vloupání.

Z tohoto hlediska není situace uspokojivá. Okna nejsou opatřena mřížemi.

V chóru slouží zpěvákům malé varhany (positiv). Marginální poznámka upřesňuje, že pozitiv byl zakoupen v roce 1817 za tři sta dvacet zlatých vídeňské měny. Jeho stavitelem je brněnský varhanář František Harbich.

Pozn.:

Jiří Sehnal, Dějiny varhanářství na Moravě: positiv - varhany které stály pevně na místě - opp. portativ, pak název menších varhan, obyčejně bez pedálů, jimž zpravidla pro nedostatek místa chybí oktávový hlas s píšťalami otevřenými ... (l. cit. Pazdírkův hudební slovník naučný)

Kostel byl opatřen podobným nástrojem již dříve. Částka za prodej starého pozitivu pomohla k pořízení nového. Obec Ochoz dala na nový pozitiv sto dvacet zlatých, obec Obce stovku. Zbylých sto zlatých zaplatila fara v Ochozi.

Citovaná položka farního dotazníku o dějinách kostela nás zajímá nejvíce. Pro dobu předcházející založení samostatné kaplanie zůstává ve sféře pověstí, které nicméně dosvědčují historickou hrdost Ochozanů v roce 1848, v době politického oživení na Moravě.

"O zakladatelích kostela není u této lokálie nic po ruce. Pověst praví, že za starodávna měl být kostelem farním, ještě předtím, než bylo cokoliv ve Křtinách.

Jistěji se však může mít zato, že kostel byl postaven slovutným ("Löblich") magistrátem brněnským, jakožto ve vsi jemu (Brnu) patřící; ještě dříve než ji výměnou získal Zábřdovický klášter, a byl obdarován polnostmi a loukami, které jsou uvedeny níže. Náhrobní nápisy tu nejsou žádné."

Další pasáž farní kroniky se vztahuje k zasvěcení kostela, i k dalším světcům, kterým byly věnovány oltáře a obrazy:

Kostel je zasvěcen k počtě sv. mučedníka a patrona provincie Václava.

Nikoliv špatně namalovaný oltářní obraz visí na zdi; znázorňuje jeho smrt z hrozné ruky vlastního bratra. Na epištolní straně je druhý oltář k počtě sv. Jana Nepomuckého, jehož socha stojí v zední nice. Dalších pět obrazů visí v řadě po sobě: Nad zákristií obraz Spasitele na kříži; pak na bočních stěnách dva obrazy bez podpisu - Matky Boží a sv. Zuzany bez podpisu (malíře). Na konci lavic pak (obraz) s podpisem, jeden sv. Heřmana, druhý sv. Gotfrída. Jejich malíř je neznámý. Na protější stěně je nepodepsaný obraz sv. Augustina, druhý svatého Norberta.

Nejvíc pozornosti věnuje popis oltáři a hlavnímu obrazu:

Hlavní oltář jehož zlacení během času již značně zmatnělo, byl v roce 1848 znovu pozlacen a obnoven s vydatným přispěním obeckého pololáníka Matyáše Kučery a jeho ženy Alžběty (číslo domovní 5). Také na oltáři stojící socha Matky Boží byla restaurována a ozdobena paprsky; to nákladem manželů Jozefy a Jana Pupíka, místního panského hajného v Ochozi.

V témže roce 1848 byl celý kostel vybílen. Při renovaci hlavního oltáře byl odstraněn starý, již velmi sešlý oltářní obraz sv. Václava (co by za něj dnešní historici umění dali!), a nahrazen obrazem novým, od Václava Liliáka z Jugrovic (?), namalovaným podle obrazu starého. Výz-

nam této donace (nákladem manželů Anny a Františka Vašíčka, půlláníka a rychtáře v Ochozi) umocnilo svěcení obrazu.

"Velký sběh lidu" byl přítomen, když na první říjnovou neděli 1848 svatováclavský obraz vysvětil bývalý místní kaplan Václav Stríž, v té době už jedovnický děkan, titulární rada brněnské konzistoře a školní dohlizitel.

Malý exkurz: Uvědom si, čtenáři, že to bylo v době všeobecného politického uvolnění. Všechny staré zábrany a touhy vyšly velmi rychle najevo, zahrnuje v to i snahy o obnovení tradiční "barokní" (ale vlastně ještě starší) zbožnosti. Není divu, že se od poloviny 19. století množí náboženské a všeobecně vzdělávající spolky, prohlubující vzdělanost v nejširších vrstvách obyvatelstva.

Po vysvěcení oltářního obrazu se ujal slova současný místní kaplan Valentin Bečvář. V příhodném kázání také poděkoval zmíněným dobrodincům. Na rubu nového obrazu je nápis: *Sumptibus Francisci et Annae Wassiczek parochianorum Ochos anno 1848.*

V létě následujícího roku 1850 se dočkal renovace i boční oltář, dosud vybavený velmi chudě, jak soucitně konstatuje zakladatel farní kroniky. Tehdy přispěla jako donátorka hraběnka Marie z Ditrichštejnu-Proskova. Podle kostelního inventáře darovala také na svátek svatého Václava 1849 zdobné mešní roucho; příštího roku pak některé textilie a vyzdobila kazatelnu.

Kostel nejen jako stavba, ale jako jedno z center tehdejšího života

Takto pokračuje historie kostelní stavby a její výzdoby v časovém pořádku. Význam těchto údajů přesahuje dějiny kostela, vypovídá mnoho o životě v celé obci.

Po oltářích přišla řada na kostelní korouhve: V roce 1854 byly pořízeny čtyři nové praporce ("fány"), s výjimkou těch existujících již ze starší doby. Ze starých korouhví byly vyňaty obrazy a svěřeny k renovaci důst. pánu Adolfovi Deboys-ovi, kooperátoru u sv. Magdalény

v Brně. Dva z nových praporců jsou z těžkého červeného hedvábí. Ve zvláštní k tomu účelu ustavené sbírce složili farníci padesát zlatých konvenční měny. Tyče nechal pozlatit Jan Pupík z Ochozi na vlastní náklady. Dvě další korouhve byly pořízeny nákladem místního růžencového bratrstva. Protože původní stěžně byly ještě v dobrém stavu, nebylo na nich nic obnoveno".

V roce 1858 se našich záznamech (v "domácím protokolu" ochozské fary) objevují i tehdejší patronátní páni, kterým ostatně od pradávna příslušelo starat se o udržování kostela z titulu svého postavení.

Hrabě Mensdorf, patronátní pán Ochozi, a hrabě Belcredi, "jako patron Obcí", zaplatili pokrytí kostela novými taškami a rákosové podložení střešních omítek. Neuvedenou částkou přispěli i farníci.

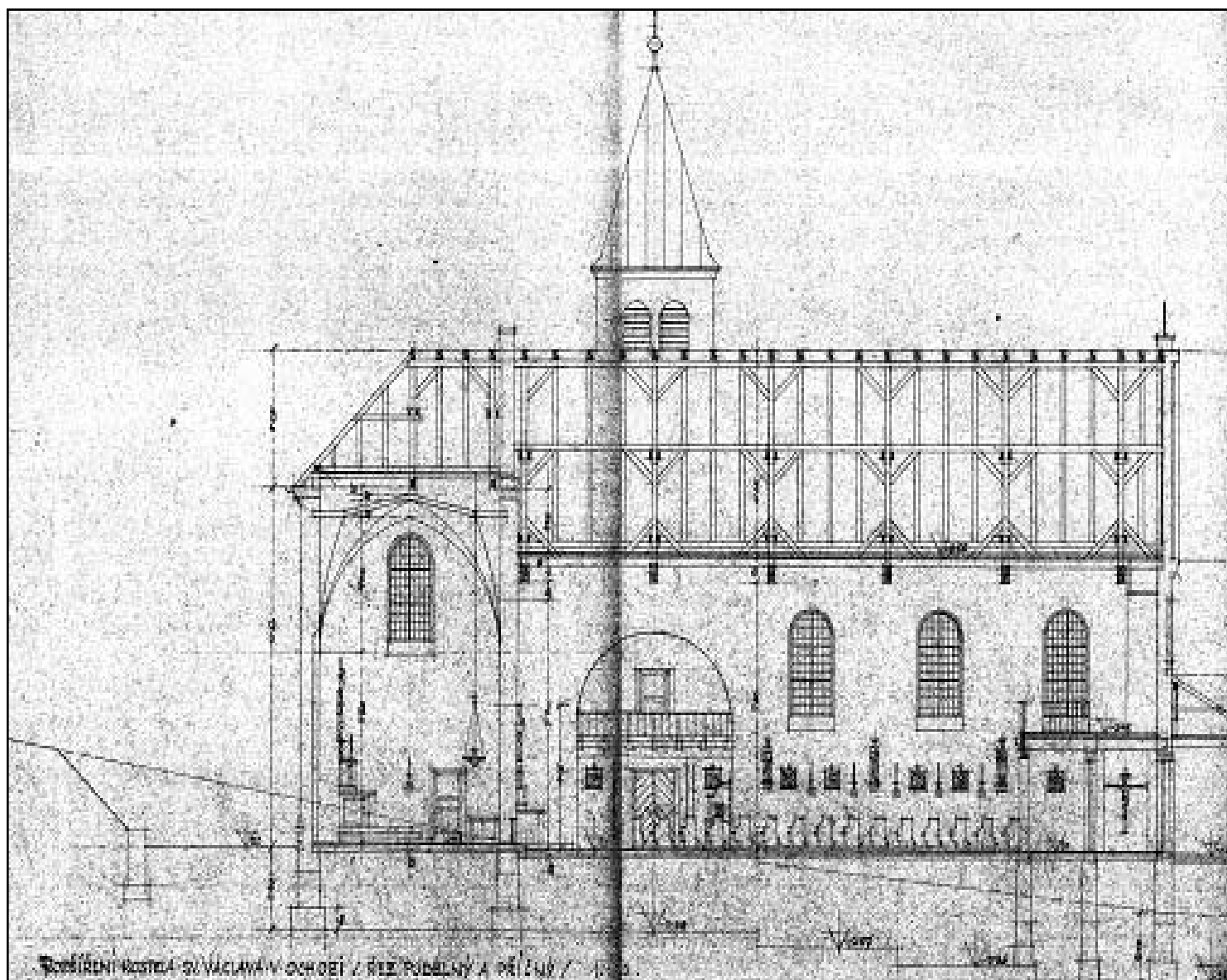
V té době kostel také vybělili zvnitřku i zevnitř, natřeli dveře.

V roce 1859 byl mistrem Fojtem z Brna nově vymalován vnitřek kostela za (prý poněkud nad-sazenou) cenu padesáti zlatých vídeňské měny. Na zaplacení se obě obce složily.

"V roce 1859 byl vymalován vnitřek kostela.

V témže roce byla tehdejším duchovním správcem uspořádána sbírka, jež umožnila "štafírování" oltářů; včetně obrazu sv. Václava a sochy Panny Marie, jakož i figury sv. Jana Nepomuckého, kazatelny a svršku křtitelnice."

Jako "Staffirer" se uvádí pan Belanský z Brna, který tuto práci provedl za cenu sto šesti zlatých rakouské měny. Také v témže roce nahradili dva noví sádroví andělci dřívější anděly dřevěné; jako jejich pravověrné karikatury (tehdy znamenal tento výraz "karikatura" jen opravdové, přesné

znázornění, vystihující "charakter" předchozích soch); zásluhou pololánice Nepomuky Knechtové.

Nebožka Josefa Pražáková pořídila nákladné bílé velum, a nebožka Aloisie Schlafová jiné ozdobné látky na kazatelnu.

V roce 1860 zakoupili farníci v Ochozi nové varhany. Vysoce urozený patron nato složil sto zlatých, faru stály 142 zlatých rakouské měny, a z farníků přispěl velmi rád každý, až na dva v domácím protokole jmenovitě uvedené skrblíky. Výtěžek sbírky od farníků činil 328 zlatých.

Tyto varhany byly v kostele umístěny v oktávě svátku sv. Jména Ježíše (22.-26. ledna). Poprvé se na ně hrálo na třetí neděli po Nalezení sv. Kříže.

Jsou solidně vystavěny, vyznačují se příjemným a zároveň zvučným tónem; k politování je pouze to, že v zimě v důsledku výparů se některé klávesy po zmáčknutí nevracejí, ale to jen o nedělních a svátečních dnech, protože tehdy je nával farníků i cizích přílišný. Kostel se pro ně stává malým. Snad se tento nedostatek časem odstraní, až budou varhany pořádně rozehrané.

Za tímto odstavcem připsal pisatel kroniky i upřímný povzdech: "uvidíme".

Téhož roku získal kostel z darů dobrodinců skleněný "lustr". Tento však byl ve velmi špatném stavu; některé jeho části - skleněné šňůry, hvězdy a kapky - chyběly, také byl celý špinavý. Opravy se podjal tehdejší duchovní správce. V den kanonické vizitace osmého května už lustr visel v kostele v plné kráse.

Na tomto místě domácího protokolu se - v rámci části věnované kostelní stavbě - mění písařská ruka. Dále kronika pokračuje česky.

"Dne 25. února 1866 na druhou neděli postní byla Křížová cesta v Ochozském kostele od tehdejšího duchovního správce Karla Wagnera s posláním a splnomocněním nejd. p.p. biskupa Brněnského Antonína Arnošta, majícího od sv. Otce z Říma plnomocnost světiti ve své diecesi křížové cesty, slavně dle církevního obřadu posvěcena. Tato křížová cesta byla již v roku

1846 od dvou dobrodinců Ochozských a sice Jakuba Wašíčka, výměnkaře a Antonína Hofa, hospodského zbudována, avšak posvěcení řádné bylo obmeškáno, což se tedy teprve s roku 1866 bylo stalo.

Roku 1866 byla na kostelní útraty za 19 zl. r.č.(="rakouského čísla") krásná lampa z nového stříbra (alpacca) obstarána, zato stará lampa cinová před oltářem visící velmi již chatrná a nevzhledná byla.

V měsíci září roku 1866 byl kostel Ochozský od zedníka HruboBukovinského Josefa Šefčíka vybělen, zato malba šedá od roku 1859 velmi sešlá a škaredá byla. Vůbec nehodí se pro kostel Ochozský žádná malba, nebo chrám zimního času velmi vlhký jest a tímto vlhkem každá malba velmi trpěti musí.

V roce 1873 byl kostel Ochozský ode dne 25. června až do 3. července vně i zevnitř od zednického mistra Rajhradského Pavla Straškraby cenou 100 zl. rakouského čísla, k čemuž kostel 80 zl. a obce 20 zl. přispěly, zato obnoven totiž olíčen a obrazy, varhany, kazatelna, oltáře lakem natřeny. Jelikož se při obnově chrámu Páně shledalo, že hlavní obraz sv. Václava zcela vetšý a děravý jest a k další potřebě již není, muselo tedy o nový obraz sv. Václava býti postaráno. Nato (?) kostel již žádných peněz v hotovosti neměl, musel býti obraz cestou konkurenční zjednán. Maloval ho malíř Brněnský pan Jindřich Poláček v cene 120 zl. r.č. I rám musel býti nový a ten stál 40 zl. r.č. Tentýž obraz byl s povolením pt. Brněnské konzistoře a od tehdejšího faráře Karla Wagnera na slavnost sv. Václava církevně posvěcen.

Roku 1877 byl kostel značně obnoven a okrášlen, a sice konkurencí zjednány byly tyto věci: do sakristie položena nová dlažby z cementových ploten na místě sešlé dlažby cihlové, na kůru dána dvě nová okna, jež shotovil Křtinský stolař Endl a konečně kostel uvnitř důkladně obílen. Sbírkou pak, kterou farář Fr. Pelíšek po domech konal, a která 117 fl. 30 kr. vynesla, obnoveny a pozlaceny oba oltáře a kazatelna.

Farní kronika - plastický obraz minulosti

Kronika pokračuje dále, je psána česky a dobře čitelně, takže stavební vývoj opustíme a budeme se věnovat dalším rubrikám ochozského "domácího protokolu".

Stručné životopisy biskupů (Series Episcoporum Brunensium) od strany 15 mají tón oficiální, místa se netýkají. Zato od strany 27 následuje přehled ochozských duchovních správců (Series Curatorum Ochosiensium):

Této v roce 1784 nově zřízené lokální fundaci byl jako první místní duchovní správce představen Fridrich Antonín z Lilientálu, narozený ve Vídni v Rakousku. Byl posledním převorem zrušeného kláštera v Zábrdovicích. Do Ochozi přišel prvního února 1785 a zajišťoval zde duchovní péči až do 13. června 1801, kdy ho nepříznivé zdravotní podmínky donutily předat ji svému nástupci.

Třináctého června 1801 nastoupil jako duchovní správce Ignác Neumann, rodilý z Jihlavy na Moravě v roce 1760 a vysvěcený na kněze 1784. Tento světský kněz zde zastával duchovní péči až do konce dubna roku 1803, byl přeložen do Uherčin.

Po něm spravoval v roce 1803 tuto lokálii František Kširhagl (?), narozený v Jihlavě r. 1774 a vysvěcený roku 1798, tehdy kooperátor v Jedovnici.

Od začátku září roku 1803 byl zde místním kaplanem Eliáš Offner, kněz řádu Kapucínů a dřívější kooperátor v Příbyslavicích. Tento se narodil roku 1753 ve Znojmě, na kněžství byl vysvěcen v roce 1779. Přešel však v témže roce ještě v měsíci listopadu na lokálii Strážov v jihlavském děkanátě, a Ochoz byla až do vánočních svátků opatrována farářem ve Křtinách, dokud pro ni nebyl v roce 1804 přijat jako administrátor Jan Tempes (?), světský kněz, rodák ze Svitav na Moravě (nar. 1740), ordinovaný 1764, emeritní lokální kaplan v Reichenau

(Rýmařov ?) v olomoucké diecézi.

Přepis domácího protokolu v této rubrice by daleko přesáhl náš záměr, podat přehled o dějinách ochozského kostela. Údaje o čtrnáctém administrátorovi jsou poprvé psány česky.

Další významnou částí domácího protokolu jsou opisy nadačních listin (Abschriften der Stiftungs-Briefe bei der Lokalie Ochos) a dále pak důležitá historická retrospektiva o patronátních pánech Ochozského kostela

Kromě duchovních správců - především biskupa a jeho zástupců, arcikněží a správců děkanských obvodů, farářů a jejich kaplanů - měli od samotných začátků křesťanství v kostelních záležitostech významné slovo i zakladatelé-donátoři.

Na jejich majetcích byly církevní instituce zřizovány. Většinou to byli světští páni, od zeměpána až po nižší šlechtu nebo bohaté měšťany a městské rady.

Tito se z titulu svého založení těšili právem dosazovat ke kostelům kněží a i nadále do značné míry disponovat kostelním majetkem (pobírat část kostelních příjmů). Právo však přinášelo i povinnost, hlavně pečovat o kostelní stavbu.

Po zrušení zábrdovického kláštera (24.6. 1784) byla zřízena samostatná lokálie v Ochozi. Nadále patřila ke státnímu panství Zábrdovice.

"Tak připadlo patronátní právo zeměpánu, a bylo jím vykonáváno až do roku 1830. Šestého prosince téhož roku však bylo toho zábrdovické panství prodáno v licitaci panu Františku Xaverovi, hraběti z Ditrichštejnu-Proskova, pánu na panstvích Boskovice, Sokolnice a Blažovice, za 222 tisíc zlatých konvenční měny.

26. ledna 1831 bylo zmíněné panství Zábrdovice od císařsko-královské komorní správy slavnostně převzato zplnomocněným zástupcem pana hraběte z Ditrichštejnu Antonína Klementa (?). Od tohoto dne vykonává jmenovaný pan hrabě také funkci patronátního pána."

"Roku 1882 prodal dosavadní patron p. hrabě Vincenc Bubna velkostatek Křtinský

p. Moricu šlechtici Teuberovi tovarníkovi v Brně. Tím zůstal p. hrabě Vincenc Bubna patronem nad Zábrdovskou a Šaratickou farou, avšak patronat nad farou Křtinskou a Ochozskou přešel na v.u.p. Morice šlechtice Teubera, tovarníka v Brně

Historickou procházku po pramenech poznání osudů ochozského kostela je třeba někde ukončit, byť toho ke studiu zbývá ještě velmi mnoho (především domácí protokol fary ve Křtinách, uložený přímo na faře, a děkanský archív v Boskovicích; dále dokumenty správy panství Líšeň, Pozořice, Zábrdovice atd.).

ARCHÍV ZÁBRDOVICKÉHO KLÁŠTERA

Jako poslední zastávku jsem si nechal samotný archív zábrdovického kláštera (*fond E 59 Zemského archívu v Brně*), který také nezklamal. Obsahuje totiž již u Wolného zmiňovanou listinu opata Benedikta Waltenbergera z roku 1611, stanovující (resp. potvrzující již zavedené) platy za užívání polí a luk ochozského kostela.

Listina dokumentuje nejen ekonomické postavení kostela před třicetiletou válkou, posunující jeho dějiny až do středověku, ale vypovídá o řadě dalších skutečností. Například o tom, že Ochoz nepodlehla husitství ani pozdějším reformačním proudům na Moravě. Právě osoba vydavatele listiny významně ovlivňovala duchovní prostředí své doby.

Podle oslavného životopisu v zábrdovické kronice se Benedikt Waltenberger narodil r. 1583 v dobré rodině, ale v prostředí nakaženém luteránskou herezí, jako se ostatně téměř celá "provincie" v té době - od předáků po lid - brodila v "nejodpornějším kalu" herezí. (Kronikář v to patrně zahrnuje kromě luteránů i české utrakvisty, bratří a novokřtěnce). V dospělosti byl poslán do jezuitských škol. Tak dokončil rétoriku.

Tehdy podnícen naléhavým voláním Božím

i s jinými dvanácti druhy (!) opustil bez vědomí rodičů otcovský dům. Roku 1610 přišel do našeho kláštera (který tehdy spravoval pan Šimon Farkaš) a neodbytně žádal o přijetí do řádu. Se dvěma druhy byl přijat a oděn svatým rouchem, zatímco ostatní poslali do dolních Rakous.

Když se pak toto dověděli rodiče, hnáni téměř pekelnými furiemi přišli do Zábrdovic, a nejdříve drsnými slovy vyžadovali (vrácení) svého syna na pana opatovi. Když silná slova nic nezmohla, snažili se útočit slovy sladkými na duši svého syna, již novice, a dobýt ji zpátky; žádajíce, aby jim dovolil alespoň si s ním v klidu promluvit za hradbami kláštera (což však říkali jen ze lsti, když měli venku ozbrojenou jednotku a vůz připravený na odvězení syna). Ale zjistivše že ničeho nedosáhnou, bez úspěchu se vrátili domů.

Text Waltenbergova životopisu spojuje barokní vypjatost výrazů s typickými literárními "místy" (topoi) byzantských kronik: vznešenost rodičů, překonávání překážek, generační konflikt, dvanáct druhů, konflikt mezi působením nebe a pekla.

Přesto se kronikář nemohl odchýlit od reálného životopisu mladého Benedikta. Aby se vzdálil nepřizní rodičů a lépe pochopil základy řeholního života, odešel po skončení noviciátu na Strahov k Janu Lohelioví, řádovému vizitátoru. Po sedmi letech byl povýšen na kněžství. V zábrdovickém klášteře pak nahradil ve funkci opata právě d.p. Šimona Farkaše, který ho kdysi zachránil pro řád. Neobešlo se to bez sporů v nejvyšších kruzích.

Kardinál František z Ditrichštejna "tamquam ordinarius loci", Benedikta zpočátku jako opata odmítl, nakonec však i při odporu konventu Benedikta potvrdil v jeho duchovním úřadu. Snažil se tak zřejmě vyhovět požadavkům z jiných stran. Další působení opata Benedikta také není vůbec v rozporu se snahami progresivního kardinála.

A tak potom pan Benedikt v následujících

osmi letech před Českou rebélií; spravoval v klidu konvent sobě svěřený, zaplatil mnohatisíkové dluhy svých předchůdců, napravil i zlepšil hospodaření kláštera (rem oeconomicam); také velmi zvýšil počet řeholníků.

A právě v tomto napjatém mezidobí, v osmi letech do české rebelie, se velmi zajímal opat Benedikt o restituci kostelních majetků ve svém klášterství. Jeho listina pro Obchoz se pak stává přirozenou součástí dějin kostela. Potvrzuje, že pasáže jeho dramatického životopisu, věty o účinné snaze zlepšit postavení katolických farností v okruhu jeho moci; jsou výstižné a pravdivé. Od nástupu nového opata se i uvnitř zábrdovického kláštera muselo po mnoha letech zachovávat zdržování se masa v době postní.

Nejcennější dokument

k dějinám Ochozského kostela je pergamenová listina s přivěšenými pečetěmi opata a konventu - zní v prepisu bez českých spřežek řádek po řádku takto: (každý odstavec zaujímá příslušný řádek)

“My kněz Benedykt Waltenberger, opat kláštera Záb

rdovského, kněz Jakub Adamides převor, kněz Jan Tejšl podpřevor i všechen konvent nynější i budoucí téhož kláštera

Zábrdovského, známo činíme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoliv čten anebo čtoucí slyšán (!) bude, a zvláště tam, kdež

náleží; že předstoupivše před nás robotní: rychtář, a starší, i všecka obec dědiny Wochozi, poddaní naši věrní milí, nám

sou oznámili, kterak (= že) mají nějaké rolí ve třech traťách (!; "tratach"), totiž "V starých", piet "Za kostelem", a "V dlouhejch dílých", prostřed-

kem mezi jinejmi rolími ležící. Tolikéž pět louk, jenž slovou: první "Na Mlejnsku"; a druhá

"V Rozrejzích" (!), třetí "Perná", čtvrtá

"Na Juříčkovým humně", a pátá "V luhu pod

kostelem", kteréžto rolí a louky kostelu a chrámu Páně založení Svatého Václava

od starodávna náleží, a k témuž chrámu Páně v držení a užívání že sou byly; dávající nám aneb faráři Křtinskému z nich

platiti; nás připrosili, abychom jim takové rolí a louky, k témuž záduší náležející, na budoucí a věčné časy pustili, uvolujíc

se z týchž rolí a k témuž kostelu, dotčené rolí kdožkoliv osívati bude, každou třetí kopy snopa jakéhokoliv obilí se naseje,

takové obilí v jisté místo skládati. Z louk pak plat určítej, jakž v rejstrách kostelních jest, spravovati. Kdo by pak takové

rolí užívati a takového platu z ní dávati nechtěl, tehdá obec takovou rolí zasėti (!), a z ní obilí všechno ku kostelu svatému, a z něho i z jiných takovejch (?)

platův každoročně počet kostelní učiniti, a nám neb faráři Křtinskému z toho platu každoročně dávati šest zlatých a oběd faráři dávati;

těž z louky kteréž slove "V luhu pod kostelem" při svatým Martině po dvou rejnských a dvaceti grošů bílejch do důchodů klášterskejch se odvozo (?)

ti (odváděti ?) nám i budoucím kláštera i konventu našeho nyní i na časy budoucí věčně sou se podvolili, nás, abychom jim tu milost učinili a na takové rolí a louky

svrchupsané, aby jich (= těch polí a luk) jako kdy prvě užívati mohli a moc měli, obdarování dali, poníženě prosili. Kdež pohlídající my obzvláště na chrám Páně, že mno-

hejch věcí k službám božím potřeba ano i opravy do něho gest A aby budoucně tím pilněji chrám Páně spravovati, potřebné věci k službě Boží jednati,

a z lásky naší, kterouž k těm poddaným máme, tak činíme jim Vochoskejm i všem k témuž kostelu a faře náležejícím, nynějším a budoucím, tímto listem

a mocí listu tohoto dáváme a nadepsanému chrámu Páně takové rolí a louky tak jakž od star-

odávna bejvaly, aby na budoucí časy bezpečně a svobodně, proti nadepsaným platům, které nám neb faráři každoročně se dávati podvolili; bez překážky užívati mohli, pouštíme, takže my i ny-

nější potomci jejich při tom při všem, což se v tomto listu napřed píše, bez umenšení a

porušení i překážky naší a budoucích potomkův je-

jich A při tom při všem, což se v tomto listu napřed píše, pokojně zanechání a zůstaveni bejti mají nyní i na časy budoucí věčně. Však to sobě

znamenitě vymieňujíc (!), jestliže by pak budoucně mezi nimi nějaké sváry neb různice o takové roli neb louky povstaly, a takovejch rolí obsívati nech-

těli a chrám Páně opouštěli, tehdá (psáno na dvou místech jako "teda") my neb budoucí potomci naši takovejch rolí a louk zase vzíti a sami jak se nám nejlépe vidí, (aby k dobrému koste-

la bylo;) učiniti, moc míti máme a budeme. - Tomu na svědomí a lepší jistotu pečeť naši oppatskou a konventskou k tomuto listu jsme přivě-

siti a přitisknouti s jistým vědomím naším dali, jenž jest datum v klášteře zábrdovském v den památný svatýho Jiří léta Páně 1611 /jedno nebo dvě slova za plikou/

Opat Waltenberger a představitelé konventu

zbrdovického kláštera v tomto listu svěřují svým poddaným v Ochozi polnosti a louky, které již dříve patřily ke kostelu, za výše uvedených podmínek."

Bedlivou úvahu si zasluhuje formulace, že ta pole a louky patří Ochozskému kostelu "od starodávna". Často se - asi právem - namítá, že to nemuselo být žádné velké starodávno, že tím odvoláním jen skladatel listiny chtěl posílit její účín. Při nedostatku jiných dokladů je ale už sama existence kostelních majetků dlouho před novostavbou (rekonstrukcí?) ochozského kostela v roce 1659 dokladem jeho středověkého založení, o kterém mluví pověsti.

Stejně je důležitá poznámka o kostelních "registrech" - účtech příjmů a vydání příslušné církevní instituce. V zachovaných farních archívech jsou zbytky kostelních účtů jejich nejsťarší součástí.

Tato registra kontrolovali od středověku laičtí kostelní správci (vitrici, aeditui, Kirchenväter) volení na obecních hromadách. Ti kontrolovali také kostelní účty, schraňovali kopie klíčů ke kostelní pokladně, starali se o kostel po provozní stránce. Zato se těšili bezplatnému pohřbu a jistými příjmy, nebo byli náhradou osvobození od robotních povinností.

Když Marie Terezie začala uplatňovat kritické návrhy italského reformátora Muratoriho (např. rušením poutí a církevních bratrstev), došlo i na kostelníky. Jejich výsady byly zrušeny. Rudolf Zuber zjistil v protokolech gubernia (bývalého úřadu moravského hejtmantství) z roku 1776, že po tomto necitlivém státním zásahu vzali rozlobení kostelní "otcové" ve Křtinách svému knězi jeho jedinou patěnu, a nechtěli ji vrátit, dokud nebudou staré zvyklosti obnoveny.

Zmínka v naší listině se asi týká kostelních registrer ve Křtinách. V textu není možné pominout, jak velký právní význam tu přísluší celé ochozské obci. Tato přebírá obecnou zodpovědnost za plnění nájemných povinností.

Poddanské poměry v 17. století poněkud ilustruje zmínka Zábřdovické kroniky na okraji

sporů, které měl opat s blízkým zpupným majitelem líšeňského (a jiných) panství:

"Žádal rovněž tentýž pan Sak o našeho poddaného z Vochozi, jménem Šimon Šrámek, který kdysi patřil k panství líšeňskému, avšak byl žádně k našemu klášteru propuštěn, se všemi zvyklými náležitostmi, kteréžto (dokumenty o tom) se chovají v našem archívu. Bez ohledu na to násilně a neomaleně požadoval jeho vrácení. Když (toho poddaného) nedostal, začal ještě více šíleně vyčiňovat (bláznivě běsnit), než konečně 28. prosince roku 1656 ukončila smrt tento spor.

Vztah Ochoz - Křtiny

Významným nástrojem potridentského katolicismu byly místní náboženské tradice. Starodávná úcta ke sv. Václavu by mohla také podpořit větší stáří kostela v Ochozi, než máme nyní doloženo. Jaký byl pak jeho vztah ke Křtinám? Po náboženské stránce zřejmě zůstával ve stínu jejich slávy, po historické stránce, jak se domnívám, sdílel osudy křtinského kostela již od vrcholného středověku.

Farní kostel ve Křtinách patří k nejvýznamnějším poutním místům na Moravě

Můžeme předpokládat jeho počátek již v době kolonizace klášterem ve 13. století.

Zábrdovická kronika vzpomíná poutní místo ve Křtinách několikrát, a to už v souvislosti s nejstaršími dějinami kláštera.

"Založení našeho kláštera bylo přehojné a štědré - čtyřicet šest vsí a jedno městečko. Nyní nám z tak bohatého panství Kristova zbylo nepřízní času osm vesnic (a to ještě těch ubožejších) a jedno městečko. Ostatek přešel vlivem odpadlíků (heretiků) a válek do rukou světských pánů. Po vystavění kláštera zábrdovského postavil roku 1210 tentýž fundátor jiný klášter uprostřed lesů v údolí Křtiny; uvedl sem sestřičky našeho řádu, a z kostela v Malých Bukovinách (panství klášterního, vzdáleného odsud půl hodiny), sem přenesl zázračné zpodobnění ("imagine miraculosam") sv. Panny Marie - sochu z tvrdého kamene, vysokou sedm stop;

aby uspokojil zbožnost klášterních sester a zvýšil úctu k Panně Marii (doslovně k většímu rozšíření mariánského kultu).

Tento obraz přečkal všechnu nepřízeň časů - války, kacířství, vzpoury, nájezdy Turků a Tatarů; až do dneška se zachoval neporušený. Způsobil již mnohé zázraky a získal si velkou úctu u lidu nejen v této provincii, ale i v cizině ..." Následující údaje dokumentující velké počty poutníků. Např. v roce 1676 zde bylo 2500 lidí u přijímání.

Jsou to sice již pověsti, dokládající nicméně dobu. Ne tu, o které mluví, ale tu, ze které pocházejí, zachovávajíce v paměti hrůzy občanské války.

"Naše sestry zde zůstaly až do doby husitského kacířství, dokud nebyly povražděny, když pod vedením Jana Žižky byl roku 1422 jejich klášter a velká část kostela vyvráceny. Tři poslední, které si zachovaly život, zůstaly u našeho kláštera, a byly pohřbeny v konventním ambitu pod jedním náhrobním kamenem

Viz zde sílu tradice. Kde všude nebyl na Moravě Jan Žižka a kde všude nevypálil klášter! Tato jeho (v Čechách ovšem zasloužená) pověst přesahuje hranice zemí. Síle žižkovské pověsti se vyrovná snad jen tradice Cyrilometodějská. Někteří dnešní historici, kteří se jen s námahou prodírají spleť barokních pramenů, pochybují vůbec, že se Žižka na Moravu dostal.

Citovaný historický svod, dodatečně vepsaný za hlavní část zábrdovické kroniky, má přes mýtickou dikci pramenný základ.

V tvrzení o premonstrátkách ve Křtinách se opírá o katalog (na fol. 142 a násl. téže kroniky) řeholníků a řeholnic, kteří podle oficiálního životopisu devatenáctého opata Jakuba složili do jeho rukou slib. Cedule s řeholními sliby dvou řádových sester - Anny a Kateřiny z roku 1521 byly tehdy ještě k dispozici.

Povědomí o křtinském ženském klášteře oživil nález hrobu v ambitu Zábrdovického kláštera při jeho přestavbě (přibližně roku 1632), kdy byl odstraněn náhrobní kámen. V klášterní knihovně byla také zachována modlitební kniha

(liber precum), psaná prý vlastní rukou jedné ze sester.

Poznámky o křtinském kostele se stávají stále určitějšími: Příspěním Panny Marie neshořel její kostel při velkém požáru, který strávil půlku vesnice.

Konečně přišla na řadu i Ochoz:

"Koncem léta (1659) byl vystavěn filiální kostel fary křtinské ve vesnici Wochoz (psáno: Wochocz), v horách, zasvěcený sv. Václavovi. Stavba byla bezesbytku zaplacená (integre absoluta?) částečně z vlastních peněz kostela, částečně z klášterních příjmů".

Jak vyložit tuto kusou zprávu? Nepochybně došlo ke stavbě v souvislosti s velkolepými záměry ve Křtinách, a dokonce i na náklady křtinského kostela (nebo měl ochozský kostel vlastní účet?)

Další otázka (mimo otázky kostelních účtů): Co se podělo se starším, historicky doloženým, kostelem?

Přehled stavebních úprav za poslední století

1904 - důležitá přestavba, kdy byla zbourána sakristie a místo ní postavena nová

1940 - návrh na rozšíření kostela nebyl realizován kvůli blížící se válce (viz obrázek)

1945 - závěr 2. svět. války. Při osvobození obce byl kostel několikrát zasažen granáty, vyražena okna, střecha rozbita, hlavní dvěře vyraženy, porušena hřbitovní zídka. Škoda byla oceněna na půl milionu tehdejších korun. Zásluhou dobrovolníků byl kostel v brzké době provizorně opraven.

1960-1965 - opravena fasáda kostela, vymalovány vnitřní prostory, vydlážděn vchod do kostela

1965-1970 - výměna kůru se zábradlím, na půdu kostela byl dán škvárobeton

1974 - nová dlažba z cementových bloků v sakristii, oprava elektroinstalace na faře a o rok později izolace vlhkých zdí

1974 - hořovický varhanář Hager instaloval nové dvoumanuálové varhany

1975 - oprava krovu střechy, položena nová krytina bobrovka, opraveny okapové žlaby, vymalování kostela, návrh nové liturgické úpravy - arch. Ludvík Kolek z Brna

1977 - instalace bleskosvodů, nátěr plechu věže, 2 nová okna na kůru

1978 - generální oprava věže kostela

1979 - úprava interiéru-arch. Jan Vančík, nová dubová okna - ing. Žlábek z Ústavu památkové péče

1980 - zakoupen nový zvon

1981 - izolace kostela podle návrhu stav. Marečka z Brna

1982 - generální oprava fasády kostela, natřeny okapové žlaby, dokončena izolace kostela, reliéf Vítězného Krista a úprava interiéru podle návrhu arch. Jana Vaňka

1983 - přístavek pro zpovědnici

1984 - pozlacená dvířka svatostánku od arch. Vaňka

1985 - osazení nového oltáře

1986 - položení mramorové dlažby, osazení nových dubových lavic podle návrhu arch. Kolka z Brna

1988 - instalována nová mozaiková křížová cesta - Antonín Klouda z Prahy

1988 - instalace nového elektrického vytápění akumulacími kamny v kostele a následně i na faře

1999 - ozvučení prostoru

2002 - generální oprava varhan

DOSLOV

Po přečtení až na poslední stránku jsi milý čtenáři zjistil, kolik proměn se s ochozským kostelem stalo. Historie poučná, poutává i náročná. Řadu použitých termínů dnes neznáme buď vůbec, a nebo jen mlhavě tušíme o čem je řeč. Stojí však za to chtít porozumět. Kdo zná svou minulost, dokáže lépe prožít současnost a jít správnou cestou do budoucna. Ačkoli publikace není nijak rozsáhlá, nevešlo se sem spousta dalších materiálů, které lze najít nejen ve farní kronice. Řada ukázek byla v minulosti publikována ve farním časopise Václav. Případní zájemci mohou téměř všechna starší čísla najít na internetových stránkách farnosti: www.ochozubrna.cz. Najdou tam i celou řadu dalších informací jak o minulosti, tak především o aktuálním dění ve farnosti.

1606 - 2006 400 let ochozského kostela

Příloha farního časopisu Václav
Zpracování, sazba: Miloš Hrazdíra
Tisk: Kamil Beránek
Vydala farnost Ochoz u Brna v září 2006

Použitá literatura:

Lokální kuracie Ochoz, Petr Fiala, Brno 2006 (na návrh dr. Aloise Beránka)
Farní kronika - Domácí protokol lokálie (farnosti) Ochoz u Brna z let 1850 – 1989
Rekonstrukce památek - seminární práce Petra Kučerová, Ochoz u Brna, 2004/2005
Publikace 765 let Ochoz u Brna, 2002